

Купіна Лідія
Армейська ЛюбовORCID ID <http://orcid.org/0000-0003-2031-1239>ORCID ID <http://orcid.org/0000-0002-8864-0023>

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

А Висвітлено одну з актуальних проблем сьогодення – підвищення педагогічної майстерності вчителів іноземної мови як умови розвитку професійної компетентності в системі післядипломної освіти, що спроможна оперативно відтворити нормативні зміни зовнішнього середовища. Головний показник якості сформованості розвитку професійної компетентності вчителів іноземної мови в системі післядипломної освіти – підвищення їхньої педагогічної майстерності шляхом розширення психолого-педагогічних і предметних знань і набуття вмінь відповідно до особливостей педагогічної діяльності, а саме: здатності й готовності застосовувати отримані знання в професійній практичній діяльності, що дозволяє говорити про інтегративну природу компетентності, що утворюється з діалектично пов'язаних частин, знань, структур, способів діяльності, особистісних якостей. Найбільш цьому сприяє комунікативний підхід, який зумовлює практичну мету навчання й вивчення іноземних мов, а саме: формування і розвиток міжкультурної комунікативної компетенції.

Ключові слова: педагогічна майстерність; професійна компетентність; післядипломна педагогічна освіта; готовність до творчої професійної діяльності; педагогічна техніка; механізм саморозвитку

Актуальність дослідження. У Концепції «Нова українська школа» [5] та Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [7] визначено відповідну мету: підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки, кожного громадянина; забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання впродовж життя. Для вирішення цих питань необхідно сконцентрувати увагу як наукової спільноти, так і вчителів-практиків на проблемі підвищення педагогічної майстерності вчителів іноземної мови як однієї з умов розвитку професійної компетентності в системі післядипломної педагогічної освіти, спроможної оперативно відтворити нормативні зміни зовнішнього середовища.

Тож на етапі впровадження Концепції «Нова українська школа» перед сучасною школою стоїть завдання сформувати в дітях основні життєві компетентності, оскільки тільки вчитель XXI століття може підготувати учня XXI століття. Такий учитель здатен постійно підвищувати педагогічну майстерність, розвивати професійну компетентність, уміти критично мислити, здатен вчитися протягом життя [7].

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Результати аналізу психолого-педагогічної літератури з даної проблеми (Г. Єльнікова [2], О. Зайченко [5], В. Маслов [10], Н. Білик [2; 3], М. Ноулз [8], З. Рябова [11] та ін.) дали підстави розглядати педагогічну майстерність як вищий рівень професійної діяльності, синтез знань і світогляду вчителя, його всебічної теоретичної підготовки і методичних навичок у навчанні й вихованні.

Розробляючи модель розвитку професійної майстерності вчителя іноземної мови, ми скористалися структурою особистості Н. Білик, зокрема, пріоритет надали таким компонентам: професійні якості; педагогічна компетентність; готовність до творчої професійної діяльності; педагогічна техніка, а також педагогічні вміння, вибудовані з урахуванням механізмів саморозвитку: конструктивні, організаторські, комунікативні, гностичні [3].

На підставі викладеного вважаємо, що до складників професійної компетентності вчителя іноземної мови необхідно віднести теоретичне і практичне володіння педагогічними технологіями й формами навчання, вміннями й навичками їх використання в умовах сучасної школи та необхідності індивідуального навчання учнів в умовах упровадження Концепції «Нова українська школа» [5].

Визнання гуманізацією освіти учня головною діючою особою всього освітнього процесу означає особистісно зорієнтоване навчання. Однак, щоб зробити школяра справжнім суб'єктом цього процесу, треба кардинально змінити всю технологію цього процесу. Формування комунікативної компетенції учнів у всіх видах мовленнєвої діяльності та обґрунтування використання методик формування комунікативної мовленнєвої діяльності на уроках іноземної мови в закладах загальної середньої освіти вимагає опрацювання таких педагогічних технологій, які ставлять за мету не нагромадження знань і вмінь, а постійне збагачення досвідом творчості, формування механізму самоорганізації і самореалізації особистості кожного учня та життєвих навичок [6].

Як зазначає О. Коваленко, для проведення самостійної роботи особливого значення набувають дидактич-

ні ігри, що допомагають дітям у захоплюючій для них формі набувати знання: розрізняти ознаки предметів, описувати їх; диференціювати видові й родові ознаки; класифікувати предмети за видовими й родовими ознаками, порівнювати їх, виділяти частину з цілого, скласти ціле з частин; вилучати «зайві» предмети. На уроках іноземної мови доцільно використовувати ігри, організація яких не вимагає від учителя багато часу на приготування обладнання. Навчальний матеріал і співбесіда з учнями на уроках іноземної мови ведеться тільки іноземною мовою [4].

Важливого значення набуває формування у дітей ставлення до навчання. Завдання вчителя – привчати дітей учитися, сформувати у них життєві навички. Також необхідно пригадати й те, що в сучасних методах велику роль грає самостійна пізнавальна діяльність учнів. Не вітається подання учням готового матеріалу, вони повинні проявляти більше самостійності, бо це сприяє запам'ятовуванню. Основна ідея сучасних методик однакова: кращий спосіб навчання – це спілкування, а також навчити дітей самостійно спостерігати, користуватися додатковою літературою, висловлювати думки іноземною мовою. Вченими-методистами (Ю. Пассов та ін.) визначені численні типові комунікативні ситуації, що за критерієм схожості, об'єднуються у великі групи, утворюючи так звану сферу спілкування [10].

Висвітлено актуальні проблеми підвищення педагогічної майстерності вчителів іноземної мови як одна з головних умов розвитку професійної компетентності в системі післядипломної освіти, а також упорядковані основні аспекти розвитку мотивації самоосвіти педагогів у міжкурсовий період [1].

Сучасні підходи щодо розвитку професійної компетентності вчителів іноземної мови зумовлюють необхідність імплементації нових форм підготовки цих фахівців, що дає підстави для постійного вдосконалення організаційних і змістових ліній у системі післядипломної освіти, що полягає в забезпеченні можливості вибору індивідуальної педагогічної траєкторії професійного самостворення.

Викладення попереднього матеріалу статті. Як показує аналіз науково-методичних публікацій і власні спостереження, найрозповсюдженішими в сучасній педагогічній практиці є такі організаційні форми навчання: колективні, індивідуальні, групові, парні, ігрові, активні та інтерактивні. Перед учителем іноземної мови на кожному уроці постає проблема вибору найефективніших форм навчання. Серед інших нововведень пропонуємо інтерактивні форми навчання. Також відходимо від вчителецентризму і йдемо до дитиноцентризму, адже нинішній учень – це основний агент майбутніх змін у закладах загальної середньої освіти. Ми очікуємо, що результатами нашого навчання буде не пере-

вірка теоретичних знань, а перевірка вмінь. Зокрема, вміння критично мислити, спілкуватися іноземною мовою і здатність учитися, а також необхідність уточнень функцій іноземної мови, визначення нових стратегічних напрямів процесу оволодіння нею, перегляду шляхів і засобів навчання.

Спілкування на уроках іноземної мови у гімназії ведеться виключно тільки іноземною мовою, завдяки чому у нас з'являється можливість розвивати одну з головних компетенцій – спілкування іноземною мовою. Актуальні проблеми з цього питання систематично розглядаються на засіданнях творчих груп учителів і педагогічній раді тощо.

Які ж різновиди методик викладання іноземної мови на сучасному етапі використовуються вчителями іноземної мови?

Нині існують дві найпоширеніші методики навчання учнів на уроках у закладах загальної середньої освіти: класична та комунікативна. Попри ми беззаперечно лідерство віддаємо комунікативній методиці. Удосконалення знань з іноземної мови здійснюється не тільки на уроках, а також і після навчальних занять за бажаннями учнів і батьків: на спеціальних курсах, факультативних та індивідуальних заняттях. На таких заняттях використовуємо нетрадиційні методики Китайгородської, Шехтера, Каллана, Рунова. Кожна з методик має свої переваги та недоліки, але головне треба знати, що здоровий глузд і життєвий досвід необхідно опановувати самостійно. Тож у гімназії поетапно створюється сучасний профіль шкільного вчителя іноземної мови нового покоління.

У ході навчання іноземним мовам в умовах упровадження Концепції «Нова українська школа» необхідно вчителям іноземної мови шукати такі сучасні ідеї, що вкрай необхідні для формування нового методологічного спрямування. Розглянемо ефективність використання на уроках методики формування комунікативної мовленнєвої компетенції [5].

Багатогранність цього методу базується на принципах комунікативної методики, а саме: принцип оволодіння всіма аспектами іншомовної культури через спілкування; принцип взаємопов'язаного навчання аспектам іншомовної культури; принцип моделювання змісту аспектів іншомовної культури; принцип системності в організації навчання іноземним мовам; принцип індивідуалізації в оволодінні іноземною мовою [6]. Також виокремимо педагогічні вміння, вибудовані з урахуванням механізмів саморозвитку: конструктивні; організа-торські; комунікативні; гностичні.

На підставі викладеного вважаємо, що до складників професійної компетентності вчителя іноземної мови, як одного з важливих факторів підвищення педагогічної майстерності, необхідно віднести теоретичне і практич-

не володіння педагогічними технологіями й формами навчання, вміннями й навичками їхнього використання в умовах упровадження Концепції «Нова українська школа» та необхідності індивідуального навчання учнів, а також формування вміння вчитися через створення умов суб'єктивної та особистісної індивідуалізації.

Також відзначимо, що в закладі освіти знаходяться діти з різним рівнем підготовленості; з різними пізнавальними можливостями, здібностями до навчання. Тож на даному етапі бажано дотримуватися принципу системності в організації навчання іноземним мовам. Даний принцип будується реверсивним шляхом і забезпечує системність, цілісність, ієрархічність, цілеспрямованість.

Системність організації процесу навчання передбачає також стадіальність оволодіння мовою, тобто включає в себе різні рівні освітнього процесу: рівень ступенів навчання (початкова, молодша, середня, старша); рівень періодів навчання, що визначаються всередині ступенів; рівень етапів (етап формування лексичних, граматичних навичок, етап удосконалення навичок, етап розвитку вміння); рівень стадій навчання, що визначаються всередині етапів і підетапів (стадії підстановки, трансформації, репродукції, комбінування).

Кожен із рівнів має свою специфіку, що визначається психолого-педагогічними особливостями учнів і враховується під час планування навчальної дисципліни та підготовці кожного навчального модуля.

Таким чином, ситуація виступає не тільки в ролі так званої мовної ситуації, але й у ширшому статусі – ситуації освітньої діяльності.

Організуючи індивідуальну форму навчання, вчитель іноземної мови має враховувати психолого-фізіологічні особливості розвитку кожного учня. Психологічна готовність має три взаємопов'язані компоненти: інтелектуальний, емоційно-вольовий і мотиваційний. Рівень розвитку психологічної готовності дитини до вивчення іноземної мови є дуже важливим показником. Науково обґрунтовано, що навчання будується на принципі врахування зони найближчого розвитку, з випередженням актуального розвитку [4].

Особливого значення для ефективної організації освітнього процесу в сучасній школі при вивченні іноземної мови набувають компетенції вчителя, що пов'язані з використанням різних форм навчання, що, на нашу думку, відноситься до технологічної компетентності вчителя та сприяє підвищенню педагогічної майстерності.

Отже, з метою формування пізнавальної активності учнів, підвищення ефективності та якості освітнього процесу, враховуючи особливості навчальної діяльності вчителя іноземної мови, необхідно забезпечити відповідну їх підготовку у закладах післядипломної педаго-

гічної освіти; особливу увагу звернути на використання різних організаційних, активних та інтерактивних форм у навчанні учнів іноземної мови. А також необхідно відзначити, що при виборі методики навчання іноземної мови бажано враховувати не тільки власні вподобання, а й, перш за все, треба орієнтуватися на вік, здібності, інтереси та психологічні особливості учнів різних рівнів освітнього процесу. Орієнтуючись на них, зможемо вибрати найприйнятніші й найрезультативніші методи.

Висновки й перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, одним із завдань закладів післядипломної педагогічної освіти вбачаємо розвиток професійної компетентності педагогів, зокрема й учителів іноземної мови, що зумовлює вдосконалення педагогічної майстерності, конкурентоспроможності серед колег, самостійного пошуку та впровадження в педагогічну діяльність чинних методик навчання іноземної мови тощо.

Список використаних джерел

1. Армейська Л. В., Армейський О. С., Коваль О. А. Аспекти розвитку мотивації самоосвіти педагогів у навчальному процесі курсів підвищення кваліфікації. *Theoretical and applied researches in the field of pedagogy, psychology and social sciences* : international scientific-practical conference, (Kielce, December 28–29, 2016). Kielce, 2016. P. 210–214.
2. Білик Н. І. Суперпрофесіоналізм – найвищий рівень творчого самопроекткування особистості вчителя в регіональній освітній системі підвищення кваліфікації. *Регіональна освітня система підвищення кваліфікації як фактор розвитку професіоналізму педагогічних працівників: теорія, практика та виклики часу* : електрон. зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Полтава, 23 листоп. 2018 р.) / за ред. д-ра пед. наук Н. І. Білик. Полтава : ПОІППО, 2018. С. 7–11. URL: http://poippo.pl.ua/images/FILES/pidrozdzily/kafedra_pedmaisternosti/biblioteka/tezi_23.11.2018.pdf
3. Білик Н. І. Управління адаптивно-педагогічним проектуванням регіональних освітніх систем підвищення кваліфікації педагогічних працівників : монографія. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2015. 461 с.
4. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2003. № 2. С. 3–18.
5. Концепція «Нова українська школа»: Наказ МОН України. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/> (дата звернення: 08.02.2016).
6. Кравченко Г. Ю. Роль цільових творчих груп в адаптивному управлінні розвитком кафедральної системи інститутів післядипломної педагогічної освіти. *Адаптивне управління: теорія і практика*. Серія «Педагогіка» № 1, 2016. URL: http://am.eor.by/images/adapt/vol1/16_am_01_kravchenko_t.pdf
7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: old.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf
8. Ноулз М. Современная практика образования взрослых. Андрогогика против педагогики. Москва : Педагогика, 1970. 236 с.
9. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. Москва : Просвещение, 1991. 360 с.
10. Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти : монографія / Г. В. Єльнікова, О. І. Зайченко, В. І. Маслов та ін.; за ред. Г. В. Єльнікової. Київ ; Чернівці : Книги–XXI, 2010. 460 с.
11. Рябова З. В. Моніторинг розвитку навчальної діяльності учнів загальноосвітнього навчального закладу (теоретичні основи кваліметричного підходу). *Практика управління закладом освіти*. 2007. № 2 (7). С. 33–39.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 05.03.2019

Купина Лидия, Армейская Любовь. Развитие педагогического мастерства учителей иностранного языка в системе последилоного образования.

А Освещена одна из актуальных проблем нынешнего времени – повышение педагогического мастерства учителей английского языка как условия развития профессиональной компетентности в системе последилоного образования, которая способна оперативно воссоздать нормативные изменения внешней среды. Главный показатель качества сформированности развития профессиональной компетентности учителей английского языка в системе последилоного образования – повышение их педагогического мастерства путём расширения психолого-педагогических и предметных знаний и приобретения умений в соответствии с особенностями их педагогической деятельности, а именно: способности и готовности применять полученные знания в профессиональной практической деятельности, что позволяет говорить об интегративной природе компетентности, которая образуется из диалектически связанных частей, знаний, структур, способов деятельности, личностных качеств. Наиболее этому способствует коммуникативный подход, который обуславливает практическую цель обучения и изучения иностранных языков, а именно: формирование и развитие межкультурной коммуникативной компетенции.

Ключевые слова: педагогическое мастерство; профессиональная компетентность; последилоное педагогическое образование; готовность к творческой профессиональной деятельности; педагогическая техника; механизм саморазвития

Kupina Lidiya, Armeiska Liubov. Development of Pedagogical Skills of Foreign Languages Teachers in the System of Postgraduate Education.

S The article deals with one of the actual problems today: maintaining of foreign languages teachers' skills as the source of development professional competence in the system of postgraduate education, which is capable to reflect effectively normative changes of environment. The main indicator of formed development of professional competence of English teachers in the system of postgraduate education, actually, maintaining of professional skills of teachers in the way of widening of psychological, pedagogical and the subject knowledge and gaining skills according to pedagogical activity of English language teachers, mainly, abilities and readiness to apply the gained knowledge in professional practical activity, that enables to tell about integrated competency skills which are made from dialectically connected parts, knowledge structures, ways of activity, qualities of personality.

Key words: pedagogical skills; professional competence; postgraduate pedagogical education; readiness to creative professional activity; pedagogical techniques; mechanism of self-development

Купіна Лідія Миколаївна, вчитель німецької мови Харківської гімназії № 43

E-mail: lida.kypina.meta.ua@meta.ua

Армейська Любов Василівна, кандидат педагогічних наук, викладач Центру післядипломної освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

E-mail: armeyslv@gmail.com